

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
Г-Н ИСКРЕН АРАБАДЖИЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО
ТРУДА, СОЦИАЛНАТА И
ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА

ДО
ДОЦ. Д-Р СТОЯН ТОНЕВ, ДМ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

ДО
ПРОФ. АСЕНА СЕРБЕЗОВА
МИНИСТЪР НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
пл. "Света Неделя" № 5
гр. София 1000

ДО
Г-Н ГЕОРГИ ГЪОКОВ
МИНИСТЪР НА ТРУДА И
СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
ул. Триадница №2
гр. София 1051

Относно: Жалба № 2811/2022 г. до омбудсмана на Република България

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН АРАБАДЖИЕВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ТОНЕВ,
УВАЖАЕМА ПРОФЕСОР СЕРБЕЗОВА,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ГЪОКОВ,**

На вниманието на омбудсмана е предоставено писмо чрез г-жа Павлина Григорова, polipartner@abv.bg, тел.: 0887765444 от името на хората с увреждане до всички институции, публикувано на сайта за онлайн петиции: https://www.peticia.com/363831?fbclid=IwAR2KWoyMeeqX4GU05NnMIJ_L4gkE4VCSLVkO_K02eYN0WoOC98-OI-Litr4.

В писмото се описват затрудненията, които хората с увреждания срещат при осигуряване на тяхното лечение, медицинската експертиза и произтичащите от нея социални права, както и при социалното им подпомагане, асистентска грижа, а също проблемите за хора с увреждания, чиито експертни решения са изтекли веднага след отпадането на извънредната епидемична обстановка, което ги оставя без социална подкрепа.

Обръща се внимание, че лошите политики са основна причина за положението, в което са хората с увреждания и се посочва, че са лишавани от животоспасяващи и поддържащи терапии.

Като основен проблем за хората с увреждания, за който се отбелязва, че нарушава тяхното достойнство, се посочва медицинската им експертиза от Териториална експертна лекарска комисия (ТЕЛК). В тази връзка се обръща внимание, че процедурата

по освидетелстване и преосвидетелстване е тромава и се допълва, че голяма част от явяващите се в продължение на месеци са лишени от всякакви доходи.

Отправят се предложения за решаване на проблемите, в това число относно: осигуряване достъп до лечение на редица заболявания (посочват се редките болести, множествена склероза, Миастения гравис, Лупус еритематозус и други) и търсене на алтернатива за лечение в други държави; НЗОК да преразгледа финансирането на посочените заболявания, като при обсъжданията бъде взето предвид мнението на хората с увреждания; Осигуряване на достъп до нови методи на лечение, а също лечение с имуноглобулини и плазмафереза; Осигуряване на облекчен достъп в условията на извънболничната помощ за скъпоструващи образни изследвания.

Предлагат също хората с увреждания да не бъдат лишавани от права при всяка промяна на Наредбата за медицинската експертиза; придобилите право на чужда помощ да не я губят до излизане на ново експертно решение и влизането му в сила, както и осигуряване на финансова подкрепа за този период; личната помощ да бъде съобразена и с помощните средства; осигуряване на добро възнаграждение на лекарите, работещи в ТЕЛК; за хора с вродени увреждания и придобити в детска възраст да няма изискване за осигурителен стаж като условие за отпускане на пенсия по инвалидност.

Като омбудсман нееднократно съм отправяла препоръки за решаване на поставените проблеми в отвореното писмо. Бих искала също да изразя силното си безпокойство от случаите на нарушени права на хора с увреждания и в тази връзка да посоча необходимостта от намиране на адекватни решения и гарантиране на техните права.

По повод достъпа им до лечение, бих искала да обърна внимание върху **високите нива на доплащане от пациента в здравеопазването у нас, като необходимите за това суми са непосилни за хората с увреждания, предвид ниските им доходи и липсата на адекватно социално подпомагане.** Следва да отбележа също, че незаплащането или заплащането в недостатъчна степен от НЗОК на редица лекарствени продукти, медицински изделия, в това число скъпоструващи, както и на диетични храни за специални медицински цели, предвид липсата на средства, поставя хората с трайни увреждания в риск и създава реална заплаха за техните живот и здраве. Такива изделия са например скъпоструващи остеосинтезни средства, изкуствени стави, платна, вътреочни лещи, тотална зъбна протеза и др. Изискването за тяхното заплащане или доплащане поставя пациентите в риск и застрашава както правото им на достъп до здравеопазване, така и възстановяването на работоспособността им и възможностите за живот в добро здраве. Практиката показва, че в преобладаващата част от случаите същите не се поемат и от системата за социално подпомагане. Това налага необходимостта от повишаване нивото на заплащане с публични средства на медицинските изделия, заплащане за нови медицински изделия и скъпоструващи консумативи в болничната и извънболничната помощ.

Осигуряването на облекчен достъп до съвременни терапии и лечение в чужбина, в това число на пациенти с посочените по-горе заболявания, също е важна предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания и в тази връзка бих искала да посоча необходимостта от обсъждане и предприемане на спешни мерки за осигуряване на своевременен и гарантиран достъп на тези хора до индивидуално лечение и иновации.

Проблемите, произтичащи от неосигуряването на достъп на гражданите до продължително лечение, палиативни и здравни грижи, а също продължителна рехабилитация с достатъчен обем и продължителност, също нарушават пациентските им права и създават реална опасност за техния живот и здраве и е необходимо обсъждане на спешни мерки за тяхното решаване.

Провеждането на необходимите изследвания и консултации във връзка с медицинската експертиза на хората с увреждания, също е сред сериозните проблеми, поставян на вниманието на омбудсмана, на който все още не е намерено окончателно решение. Гражданите отбелязват затруднения достъп до специалисти от извънболничната помощ, които отказват да ги посетят в дома, както и до скъпоструващи образни изследвания, хормонални изследвания и други, за извършването на които често се налага да постъпят в болница, без състоянието им да налага хоспитализация. Неподвижни пациенти в тежко състояние не могат да проведат редица консултации и изследвания, в това число необходими за медицинската им експертиза.

Като особено важни бих искала да посоча проблемите при медицинската експертиза на хората с увреждания и произтичащите от нея социални права. Както многократно съм отбелязвала, **забавянето на експертизата от ТЕЛК и НЕЛК и продължителната процедура по обжалване, лишава хората с увреждания до издаването на ново експертно решение и влизането му в сила от редица социални права**, а голяма част остават за дълъг период с намалени или без никакви средства за издръжка и лечение, от които те своевременно се нуждаят. В закона изрично е посочено, че ако решението на ТЕЛК и НЕЛК е обжалвано, до влизането в сила на решението на НЕЛК, съответно на съда по обжалваното решение на органите на медицинската експертиза, се отпуска, възобновява и възстановява пенсия за инвалидност в размер на социалната пенсия за старост. При отмяна от НЕЛК и връщане на експертното решение на ТЕЛК за ново освидетелстване, което е честа практика, пенсията за инвалидност, поради отмяната, се спира.

При обжалване на експертните решения, **от голяма част от дирекциите за социално подпомагане не се зачита и прилага разпоредбата на чл. 112, ал. 9 от Закона за здравето**, според който обжалването по реда на този закон на експертните решения за трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане на органите на медицинската експертиза не спира изпълнението им.

Проблем, водещ да нарушаване на граждански права, е липсата на ясен ангажимент от специализираните състави на НЕЛК да се произнесат с решение по същество при повторно констатирано процесуално нарушение от страна на ТЕЛК. Това води до няколкократно отмяна на експертните решения и връщането им на ТЕЛК за ново освидетелстване на лицето с указание за отстраняване на допуснатите грешки и пропуски в решението. Както беше посочено по-горе, поради отмяната пенсията за инвалидност на лицето се спира, което го оставя без доход за целия период до окончателното произнасяне на органите на медицинската експертиза. Също така, **с тази практика се отнема възможността на засегнатите граждани не само да се ползват от социалните си права за дълго време, но и да отнесат спора за разглеждане от външен за системата и независим съдебен орган.**

Бих искала също да обърна внимание върху проблемите, които срещат хората с увреждания, произтичащи от обвързването на правото на пенсия за инвалидност поради

общо заболяване с изискването за наличие на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизиране. Придобитият стаж след посочената в експертното решение дата на инвалидизиране не се взема предвид при определянето на правото за отпускане на пенсия за инвалидност, което за много граждани означава, че те на практика са лишени до края на живота си от този вид подкрепа. Особено обезпокоително е още, че за отпускане пенсия за инвалидност поради общо заболяване, в КСО е въведено изискване лицата с вродени или придобити трайни увреждания да имат една година действителен осигурителен стаж до постъпване на работа, който те на практика няма как да натрупат. **Смятам, че е необходимо задълбочено разглеждане и анализ на този проблем и преразглеждане на изискването за осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизиране, като условие за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване.**

Следва да се обърне внимание и на асистентската подкрепа, която е необходимо да осигурява достатъчно помощ на нуждаещите се да водят достоен и независим живот. Важно е въведените механизми да осигуряват адекватни възможности на членовете на семействата на хората с увреждания да упражняват професиите си и да се реализират на пазара на труда, в т.ч. и чрез провеждане на обучения и превръщане на асистентството в професия.

Отвореното писмо ми дава повод отново да напомня за неразрешения проблем със затрудненията на хора с увреждания да упражняват правата си след 1 април 2022 г., когато е отменена извънредната епидемична обстановка. В становищата си до отговорните органи омбудсманът вече подчерта, че разпоредбата на § 20, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. и за преодоляване на последиците, е необходимо да обхване и гражданите, на които експертните решения са изтекли в периода след 31 март 2022 – когато извънредната епидемична обстановка е вече отменена.

Във връзка с отвореното писмо, силно обезпокоена от факта, че като особено уязвима група, хората с увреждания към момента не получават своевременна и достатъчна по обем медицинска помощ, социална и финансова подкрепа, от която предвид заболяванията и уврежданията си се нуждаят, на основание предоставените ми от Закона за омбудсмана правомощия, се обръщам към Вас с настойчива препоръка за задълбочено разглеждане на поставените проблеми и отправените предложения.

Като национален омбудсман препоръчвам да бъдат предприети спешни мерки за решаване на въпросите и за гарантиране на интересите на хората с увреждания като пациенти и здравноосигурени лица, а също при медицинската им експертиза и произтичащите от нея права.

На основание чл. 28 от Закона за омбудсмана очаквам да информирате мен и автора на писмото и инициатор на петицията, г-жа Григорова, за Вашето становище и предприетите действия в разумен срок.

С уважение,

**ПРОФ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**